

Instruktion

Upprättad
2019-02-08, Dg, Cg

Giltig fr.o.m.
2019-10-01

Giltig t.om.
Tills vidare

Reviderad
2019-04-04, Dg

Beslutad
2019-04-05 (styrgrupp)
2019-04-18 (resp. org.)

Instruktion för Räddningsledare i Göteborgsregionen (GR)

Syfte och giltighet

Instruktionen utgår från lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) och förordning (2003:779) om skydd mot olyckor (FSO) vid genomförandet av räddningsinsatser inom räddningstjänsterna i Göteborgsregionen (GR). Instruktionen beskriver de uppdrag som funktionen *räddningsledare* (RL) svarar för. Instruktionen tydliggör de mandat som räddningscheferna i GR har givit åt RL (tillämpas via RCB).

Beträffande räddningschefsmandatet inom det gemensamma operativa systemet i GR hänvisas till den gemensamma instruktionen *Räddningschef i beredskap* (RCB). Instruktionen *Samverkansperson* beskriver förutsättningar beträffande samverkan med andra aktörer.

I instruktionen beskrivs viktiga utgångspunkter från Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778; LSO). Beträffande relationen mellan räddningschef och räddningsledare finns ett avsnitt hämtat ur den föregående propositionen (2002/03:119) till lagen.

Revideringar

Följande förändringar och översyner är genomförda:

Datum	Förändring i korthet	Granskare
2019-04-04	För fastställande	Styrgrupp m.fl.
2019-03-13	Remissversion	Styrgrupp
2019-02-08	Förhandsremiss till styrgrupp m.fl.	Arbetsgrupp

Sammanfattning

Denna instruktion utgör räddningschefernas (RCH) beslut beträffande utnämningar av räddningsledare inom hela GR. Instruktionen tydliggör också förväntningar på RL vid tillämpning och användning av mandat.

Ledning av räddningsinsats handlar om att leda den löpande räddningsinsatsen inom ram, vilket kan konkretiseras i följande punkter:

- Besluta om det konkreta målet med insatsen (MMI) inom ram (AMI, tid, resurs, geografi).
- Besluta om och fördela uppgifter till räddningsinsatsens olika organisatoriska delar.
- Samordna genomförandet av de ovanstående uppgifterna.

Det är gentemot denna form av ledning som vi har knutit det mot omvärlden juridiska mandatet "räddningsledare". Räddningsledaren svarar därmed för den samlade ledningen av räddningsinsatsen inom den ram som uttryckningssystemets ledning givit.

Instruktionen behandlar nedanstående principer och syftar på fördelning av mandat mellan Styrkeledare (StL), Insatsledare (IL) och Insatschef (IC):

- **Räddningsledarmandat har den som företräder högst organisatorisk nivå och normalt befinner sig inom skadeområde. (Grundprincip)**
 - o *Undantag 1:* När skadeförloppet uppenbart är avbrutet och produktionen av åtgärder avstannat, t.ex. att köra fram för att visa omtanke om enskilda eller samla information.
 - o *Undantag 2:* Vid introduktion av nya medarbetare och högre organisatorisk nivå åker fram enbart som mentor för en medarbetare under utbildning.
 - o *Undantag 3:* När RCB särskilt uppdrar åt högre organisatorisk nivå att tillfälligt besöka ett skadeområde för att följa upp arbetet utifrån ett i uppdraget givet perspektiv (för att därefter lämna området).

Observera att även vid ovan angivna undantag gäller att **den som företräder en högre organisatorisk nivå har ett mer övergripande ansvar i förhållande till de som denne leder**. I detta ansvar ingår att ta ställning till pågående måluppfyllelse inom ramen för avsikten med insatsen och att ta ansvar för att tillse säkerheten för personalen.
- **Räddningsledarmandat under framkörnings- och etableringsfasen har normalt den som "förväntas komma först till skadeområde". Företrädare för högre organisatorisk nivå kan träda in som RL tidigare vid behov eller då det framgår av larmplan. Grundprincipen träder senast i kraft då berörd ledningsenhet har etablerats.**
- **Resursbehov för att forma räddningsinsatsen över tid framställs av den som företräder högre organisatorisk nivå.**
- **Beslut om att avbryta pågående resursuppbyggnad fattas av den som företräder högst organisatorisk nivå.**
- **Den som varit RL under huvuddelen av räddningsinsatsen tydliggör vem som ska avsluta räddningsinsatsen.**
- **Myndighetsbeslut ska redovisas skriftligt.**

Beslut om avvikelser från denna instruktion kan i en situation fattas av räddningschef i beredskap (RCB).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1 Inledning	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Utgångspunkter.....	5
2 Räddningsledarförordnande.....	6
3 Ledning av räddningsinsats	7
3.1 Arbetsordning.....	7
3.2 Räddningsledarmandat.....	7
3.3 Grundprincip för utnämning av räddningsledare.....	8
3.4 Påbörja räddningsinsats.....	9
3.5 Principer för ledning under framkörnings- och etableringsfasen	10
3.6 Förväntningar på ledningsfunktioner under framkörnings- och etableringsfasen	12
3.7 Hantering av flera samtidiga räddningsinsatser inom ett område med gemensam räddningsledare (områdesledning).....	13
3.8 Rutin för byte av räddningsledare.....	13
3.9 Räddningsledarens roll för säkra arbetsförhållanden	14
4 Räddningsledares beslut	16
4.1 Ingrepp i annans rätt.....	16
4.2 Avsluta räddningsinsats	17
4.3 Dokumentation av beslut	18
4.4 Jäv.....	18
5 Förhållandet Räddningschef (RCB) – Räddningsledare.....	19
5.1 Besök av räddningschef i beredskap	20
Bilaga 1 – Lägesrapport.....	21
Bilaga 2 – Enheters angöring av skadeplats	23
Bilaga 3 – Förhållningssätt	24
Bilaga 4 – Grunder för samverkan.....	25

Använda förkortningar

AVRF	Alingsås Vårgårda Räddningstjänstförbund
BORF	Bohus Räddningstjänstförbund
RSG	Räddningstjänsten Storgöteborg
SBRF	Södra Bohusläns Räddningstjänstförbund
Öckerö	Öckerö Räddningstjänst
GR	Med GR avses det gemensamma gränslösa samarbetet mellan räddningstjänsterna ovan.
AMI	Avsikt med insats, (jmf MMI). Kompletteras av ramjusteringar i tid, resurs och geografi.
FL	Förvaltningslag (2017:900)
FSO	Förordning (2003:789) om skydd mot olyckor
RCB	Räddningschef i beredskap
RCH	Räddningschef (i respektive räddningstjänst ovan)
IC	Insatschef
IL	Insatsledare
LSO	Lag (2003:778) om skydd mot olyckor
LC	Ledningscentralen
LC-ledare	Arbetsledare i Ledningscentralen
MMI	Mål med insats
RL	Räddningsledare
StL	Styrkeledare
SC	Stabschef, arbetsledare för Ledningscentralen

För fast

1 Inledning

1.1 Syfte

Instruktionen syftar till att tydliggöra vilken befattningshavare som är utsedd till räddningsledare (RL) vid olika räddningsinsatser enligt 1 kap. 2 § LSO och att utifrån lagstiftningen klargöra ledningsförhållanden i samarbetet mellan räddningstjänsterna i Göteborgsregionen (GR) och överväganden vid tillämpning av myndighetsutövning som RL. Instruktionen utgör räddningschefernas (RCH) beslut beträffande utnämningar av räddningsledare. Instruktionen ska betraktas tillsammans med *Instruktion för Räddningschef i beredskap i Göteborgsregionen (GR)* för att få en mer komplett beskrivning av förhållandena vid ledning av räddningsinsatser.

Instruktionen behandlar situationer där nedanstående paragraf är tillämplig.

1 kap. 2 § LSO: "Med räddningstjänst avses i lagen de räddningsinsatser som staten och kommunerna ska svara för vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.

.....(ett stycke överhoppat).....

Stat eller en kommun ska svara för en räddningsinsats endast om detta är motiverat med hänsyn till behovet av ett snabbt ingripande, det hotade intressets vikt, kostnaderna för insatsen och omständigheterna i övrigt."

Tolkningen är sådan att samtliga fyra kriterier i det sista stycket ska vara uppfyllda för att räddningstjänst ska råda.

Instruktionen ska följas med utgångspunkt i att den är Räddningstjänsterna i Göteborgsregionens tillämpning av lag och förordning beträffande ledning och samverkan och användning av befogenheter som räddningsledare. Vid oklarheter angående tillämpningen av denna instruktion ska personer i berörda befattningar komma överens om vem som ska vara RL, alternativt att beslut fattas av RCB.

Beslut om avvikelser från denna instruktion kan i en situation fattas av RCB.

1.2 Utgångspunkter

Enligt 3 kap. 16 § LSO ska det i en kommun finnas en räddningschef som ansvarar för att räddningstjänsten är ändamålsenligt ordnad och som leder räddningsinsatserna. Räddningschefen får utse någon annan att leda en räddningsinsats. Eftersom det i regionen vanligen bedrivs flera räddningsinsatser varje tjänstgöringspass, behöver RCH ha utsett flera befattningshavare som kan användas i rollen som RL.

Dessa utnämningar utgör dessutom grund för att skilda ledningsresurser kan vara RL under olika skeden av en och samma räddningsinsats. En tolkning är att räddningsledarmandatet kan utövas på distans utan några juridiska hinder.

Räddningschefen (RCH, normalt via RCB) kan även utse behörig person som tjänstgör i annan kommuns räddningstjänstorganisation (utanför GR) att fungera som RL inom det geografiska området.

Utgångspunkten för tillämpningen i denna instruktion är att räddningsledarmandatet utgör den formella grunden för myndighetsutövande gentemot olika intressen i samhället vid genomförandet av räddningsinsatser. Instruktionen tydliggör också på vilket sätt befattningshavare med övergripande ledningsuppgifter har mandat att agera internt i det gemensamma systemet för räddningstjänst utan att räddningsledarmandatet är knutet till dem. Begreppet räddningsledarmandat används i instruktionen för att förtydliga mandatet gentemot omvärlden, till exempel beslutet att avsluta en räddningsinsats.

2 Räddningsledarförordnande

Anställd (på heltid eller RiB), som är:

1. utbildad enligt 3 kap. 9 § FSO (2003:779), *och*
2. befordrad till någon av befattningarna enligt nedan, *och*
3. finns förtecknad av RCH på särskild lista.

är utsedd som presumtiv RL av RCH. Den person som innehar rollen som RL, ska vara godkänd för uttryckningstjänst enligt fastställda rutiner inom respektive räddningstjänst.

- LC-ledare
- Styrkeledare
- Insatsledare
- Insatschef
- Stabschef
- Räddningschef i beredskap
- Räddningschefen eller den som denne utsett hos annan kommunal räddningstjänst som via avtal svarar som närmsta resurs inom området. Utnämningen gäller till dess att överlämning till räddningstjänst inom GR kan ske.

I de fall då någon av räddningstjänsterna i GR via avtal svarar för första insats inom annan kommunal räddningstjänsts ansvarsområde (utanför GR) tillämpas räddningsledarutnämning enligt denna instruktion. Denna utnämning gäller till dess att rollen kan överlämnas till representant från berörd kommunal räddningstjänst.

Om annan kommunal räddningstjänst begär hjälp från GR för självständig räddningsinsats skickas RL-behörig person från någon av räddningstjänsterna inom GR och RL utses formellt efter samråd mellan RCB i GR och berörd RCB. RL från GR ska etablera kontakt med berörd RCB, inre befäl eller motsvarande.

Vid situationer då hjälp begärs från andra kommunala räddningstjänstorganisationer utanför GR (enligt 6 kap. 7 § LSO), är ansvarig befattningshavare från aktuell organisation RL till dess att rollen kan överlämnas till representant från räddningstjänst inom GR. Här gäller att den som är utsedd till RL i annan kommun i detta fall per automatik också blir utsedd till RL inom GR i samband med att uppdraget tilldelas.

Förordnande

3 Ledning av räddningsinsats

Ledning av en räddningsinsats består av att utforma genomförandet av flera åtgärder i tid och rum gentemot dynamiken i hela hjälpbehovet. Ledning kompletteras av samverkan med andra aktörer för att försöka uppnå gemensam inriktning och samordning mellan aktörerna. Åtgärderna som utformas grupperas i uppgifter till olika organisatoriska delar. Det handlar om att olika åtgärder ska utföras på ett optimalt sätt i tid och rum gentemot dynamiken i det totala hjälpbehovet som räddningsinsatsen ska svara upp mot. De olika åtgärderna behöver därför anpassas successivt för att åstadkomma effekt så att händelseutvecklingen styrs in mot ett avgörande eller kontroll. Även utförandet av de olika åtgärderna behöver sinsemellan anpassas. Räddningsinsatsen ska utformas i samverkan med andra samhällsaktörers insatser på ett sådant sätt att hjälpbehovet totalt sett omhändertas.

Ledning av räddningsinsats handlar om att leda den löpande insatsen inom ram, vilket kan konkretiseras i följande punkter:

- Besluta om det konkreta målet med insatsen (MMI) inom ram (AMI, tid, resurs, geografi).
- Besluta om och fördela uppgifter till räddningsinsatsens olika organisatoriska delar.
- Samordna genomförandet av de ovanstående uppgifterna.

Det är gentemot denna form av ledning som vi har knutit det mot omvärlden juridiska mandatet "räddningsledare". Räddningsledaren svarar därmed för den samlade ledningen av räddningsinsatsen inom den ram som utryckningssystemets ledning givit.

3.1 Arbetsordning

Instruktionen är utformad med utgångspunkt i att Insatsledare företräder en högre organisatorisk nivå än Styrkeledare. Vidare företräder Insatschef en högre organisatorisk nivå än övriga Insatsledare ur ett insatsperspektiv. De olika ledningsresurserna ska inneha olika kompetenser, sätt att arbeta och befogenheter. Det förväntas att den som företräder högre organisatorisk nivå i större utsträckning än övriga ska kunna hantera mer komplicerade frågor angående räddningstjänstens roll, ekonomiska frågor, juridik etc. **Den som företräder en högre organisatorisk nivå har ett mer övergripande ansvar i förhållande till de som denne leder.** Detta ansvar gäller oavsett fördelningen av räddningsledarmandatet mot omvärlden och omfattar såväl uppföljning av rimlig måluppfyllelse inom ramen för avsikt med insats (AMI), att tillse säkerheten för personalen, att samverka med andra aktörer fungerar tillfredsställande och att säkra att rätt frågor och information lyfts för centralt bedömningsarbete och beslut av överordnad nivå.

3.2 Räddningsledarmandat

Enligt lagen om skydd mot olyckor är det räddningschefen i kommunen som ansvarar för att räddningstjänstverksamheten är ändamålsenligt ordnad och som leder varje räddningsinsats. Räddningschefen får utse annan som har behörighet för uppgiften att leda räddningsinsatsen, d.v.s. utse en RL. Detta räddningsledarmandat är fördelat via en gemensam RCB i hela GR.

En RL har stora befogenheter och skyldigheter. Det är en fråga om myndighetsutövning som bl.a. innebär rätt att göra ingrepp i annans rätt, förordna om fullgörande av tjänsteplikt och att anmoda statliga och kommunala myndigheter att, om det inte allvarligt hindrar myndighetens ordinarie verksamhet, delta i räddningsinsats

med personal och utrustning. Den som har utsetts som RL av räddningschefen handlar på dennes uppdrag och måste rätta sig efter de instruktioner och riktlinjer som räddningschefen med sitt övergripande ansvar givit via RCB. Mandatet som RL knyts till den som leder räddningsinsatsen inom ram.

3.3 Grundprincip för utnämning av räddningsledare

Räddningstjänsterna i GR:s grundprincip:

- **Räddningsledarmandat har den som företräder högst organisatorisk nivå och normalt befinner sig inom skadeområde.**
 - o *Undantag 1:* När skadeförloppet uppenbart är avbrutet och produktionen av åtgärder avstannat, t.ex. att köra fram för att visa omtanke om enskilda eller samla information.
 - o *Undantag 2:* Vid introduktion av nya medarbetare och högre organisatorisk nivå åker fram enbart som mentor för en medarbetare under utbildning.
 - o *Undantag 3:* När RCB särskilt uppdrar åt högre organisatorisk nivå att tillfälligt besöka ett skadeområde för att följa upp arbetet utifrån ett i uppdraget givet perspektiv (för att därefter lämna området).

Observera att även vid ovan angivna undantag gäller att **den som företräder en högre organisatorisk nivå har ett mer övergripande ansvar i förhållande till de som denne leder**. I detta ansvar ingår att ta ställning till pågående måluppfyllelse inom ramen för avsikten med insatsen och att ta ansvar för att tillse säkerheten för personalen.

Räddningstjänsterna i GR har grundrutiner för uppbyggnaden av resurser för räddningsarbete och ledning. Dessa rutiner regleras i "Utryckningsbestämmelser", vilka är utformade med utgångspunkt i att mängden räddningsresurser som larmas till en skada påverkar vilka ledningsresurser som aktiveras. Den befattningshavare som företräder högst organisatorisk nivå och som via dessa rutiner aktiveras är den som enligt grundprincipen blir RL för räddningsinsatsen. Ledningsbehovet på en insats kan påverkas av fler faktorer än enbart mängd resurser. Det kan handla om olika beståndsdelar i händelsen, samverkansbehov etc. Ledningsorganisationen kan vid behov utökas utan att mängden räddningsresurser därför larmas.

Såväl ledningscentralen (LC), Stabschef, Insatsledare som Insatschef kan aktivera ledning från högre organisatorisk nivå¹.

Utöver grundprincipen finns följande specialfall:

- LC-ledare på ledningscentralen eller stabschef är RL när styrka utan behörig RL är insatt på en enskild räddningsinsats. När resursen kommer från en station inom GR ska räddningsledaransvaret lämnas till Styrkeledare på berörd station eller vid behov till Insatsledare/Insatschef, så fort det är praktiskt möjligt (se avsnitt "Avsluta räddningsinsats" nedan). Exempel: Två brandmän i vattenenhet på eget uppdrag.
- Ledningsresurs från heltidsstyrka eller RiB-styrka är RL vid räddningsinsats där räddningsvärn deltar.
- Om två Styrkeledare finns vid samma räddningsinsats utan någon Insatsledare/Insatschef, ska de två komma överens om vem som är RL; normalt först anlända Styrkeledare om inget annat uttryckts.

¹ I normalfallet är styrkeledare aktiverad som lägsta nivå för ledning.

- Räddningschef i beredskap (RCB) kan tjänstgöra som RL vid exempelvis situationer av udda karaktär, oklart rättsläge och med stort behov av koordinering mellan flera samhällsaktörer. Exempelvis kan en samhällsstörning innebära att det i kommunens hantering är att betrakta som en extraordinär händelse samtidigt som det också bedrivs en räddningsinsats enligt LSO. Ledningsarbetet kan ibland behöva integreras på ett sådant sätt att såväl uttryckningsverksamheten som helhet som den stora händelsen leds från Gårda. RCB svarar då för räddningschefsmandatet och är RL samtidigt. Vid exempelvis en stor översvämningssituation kan olika skadeområden med separata ledningar, exempelvis skadeområdeschefer eller motsvarande, behöva skapas som olika delar av en sådan omfattande gemensam räddningsinsats. Utöver denna udda situation kan RCB i andra fall rent principiellt behöva svara för räddningsledarskapet. Bakgrunden är den tidigare beskrivna utgångspunkten att "räddningschefen är räddningsledare eller utser annan".
- Även Insatsledare eller Insatschef kan avdelas för att leda räddningsinsats på distans. Exempelvis kan detta ske vid liknande situationer som är beskrivna under föregående punkt eller under avvecklingsfasen vid långvariga händelser.
- RCH kan, i särskilda situationer, utse RL för enskild räddningsinsats utanför det gemensamma systemets RCB:s ansvarsområde. Exempel på sådana situationer kan vara händelser med stor påverkan på den enskilda kommunen, stora ekonomiska konsekvenser för den berörda räddningstjänsten eller vid mycket hög belastning över hela ytan i GR.

3.4 Påbörja räddningsinsats

Att tolka om en händelse ska resultera i att räddningsinsats startas är ett myndighetsbeslut som är knutet till räddningschef i beredskaps (RCB) ansvarsområde. Ledningscentralen är en del av den stabsorganisation som är knuten till RCB, vilket innebär att centralen agerar på dennes mandat. Även presumtiva RL kan starta räddningsinsatser, vilket då formellt sett sker på uppdrag av RCB. Larm- och ledningsoperatören på ledningscentralen bedömer inkommande ärende med utgångspunkt från räddningschefernas direktiv (se uttryckningsbestämmelser) och larmar därefter, varpå en uppbyggnad av insats startar. Räddningsledarfunktionen träder normalt i kraft då en ledningsresurs med räddningsledarbehörighet är larmad i syfte att åka till skadeplatsen.

En RL ska alltid pröva om det föreligger räddningstjänst i lagens mening eller inte, oavsett på vilka grunder ledningscentralen har startat insatsuppbyggnaden. I vissa fall, t.ex. vid oklarheter eller enligt inriktningsbeslut från RCB ska avstämning ske med SC eller IC innan beslut tas. Den slutliga bedömningen ska alltid dokumenteras i händelserapporten.

Vid inkommande ärende med oklara bedömningsunderlag om händelseförlopp sänds ledningsresurs till aktuell plats för en fördjupad bedömning av om händelsen är att klassa som räddningstjänst och vilken roll som räddningstjänsten ska ha i den aktuella situationen. Då händelsen är sådan att den bedöms väsentligen påverka samhällsfunktioner, räddningstjänstens ekonomi, andra organisationer eller kan pågå under längre tid, ska beslut fattas av RCB i samråd med berörd räddningschef (eller vice versa vid omfattande påverkan) beträffande räddningstjänstens agerande.

3.5 Principer för ledning under framkörnings- och etableringsfasen

Med framkörnings- och etableringsfasen avses i detta dokument perioden från det att första larmade resurs kvitterar på radio till dess att den som enligt grundprincipen ska vara RL anlänt till skadeområdet och etablerats. Ledning under denna uppbyggnadsperiod handlar om att initiera och starta ledningsarbete i flera perspektiv och tidsskalor samtidigt.

I det tidiga skedet av en insats behöver det både finnas utrymme för att åtgärder vidtas på plats av de första räddningsresurserna samtidigt som det gemensamma systemet vidtar andra åtgärder för att säkra räddningstjänstens insatsutformning över tid. För att skapa en möjlighet till ett samtidigt agerande i flera perspektiv delas resonemanget in i följande delar:

- Åtgärder för att skapa förutsättningar för att utforma räddningsinsatsen över tid.
- Juridiska grunder för att vidta åtgärder gentemot hjälpbehovet.

Åtgärder för att utforma insatsen över tid handlar bland annat om att i en längre tidskala, i god tid, exempelvis initiera förstärkningar av resurser (resurstillväxt). Formellt är beslut om resurstilldelning en del av ledningen av utryckningsverksamheten (RCB och SC/ledningscentralen). Ledningscentralen agerar därför på mandat från RCB och har till uppgift att tilldela resurser till räddningsinsatser samt att tillse att resurser finns för att hålla beredskap för nästkommande räddningsinsatser. Tilldelning av resurser omfattar även ledningsresurser som förväntas behövas för att kunna leda räddningsinsatsen utifrån de behov som kan förväntas uppstå vid räddningsinsatsen. Ledningscentralen kan och ska därför vid indikationer självständigt tilldela resurser för att säkerställa en bra resurstillväxt gentemot insats.

Befattningshavare i ledningsorganisationen som har att hantera räddningsinsatser gör formellt sett en "framställan" av ett resursbehov som sedan ledningscentralen på mandat från RCB tilldelar. Vilken specifik enhet som larmas avgörs av ledningscentralen. Den mängd resurser som ledningen som bedriver räddningsinsats behöver för att hantera ett pågående hjälpbehov, ska normalt tilldelas på bekostnad av beredskapsproduktionen.

- **Resursbehov för att forma insatsen över tid framställs av den som företräder högre organisatorisk nivå.**

Det grundläggande agerandet är att ledningscentralen tilldelar resurser utifrån bedömningen av 112-samtalen. Utöver denna bedömning ska den först anlända ledningsresursen, normalt Styrkeledare, också göra resursbedömning på i första hand objektskunskap och de första synintryck som denne upplever.

Vid händelser där flera ledningsresurser larmas finns det en möjlighet att utnyttja olika befattningshavares bedömningar i olika tidsskalor. Det förväntas exempelvis av dem som kommer att vara RL enligt grundprincipen (Insatsledare/Insatschef) att dessa redan under framkörnings- och etableringsfasen gör bedömningar och framställer resursbehov för att forma insatsen över tid. Insatsledare/Insatschef gör då bedömningar kring behovet utifrån möjligheten att nå kontroll över skadeutvecklingen i en längre tidsskala, samtidigt som först anlända Styrkeledare kan koncentrera sig på det första taktiska valet. Denna fördelning är viktig vid situationer då den som anländer först är belastad. Det bör poängteras att Insatsledaren/Insatschefen i de flesta fall endast behöver bedöma resursbehov rent generellt, d.v.s. om resursmängden (och specialresurser) behöver ökas utöver det som ledningscentralen

redan tilldelat. Normalt sett behöver *inte* Insatsledaren/Insatschefen göra detaljbedömningar om behovet av enskilda enheter².

- **Räddningsledarmandat under framkörnings- och etableringsfasen har normalt den som "förväntas komma först till skadeområde". Företrädare för högre organisatorisk nivå kan träda in som RL tidigare vid behov eller då det framgår av larmplan. Grundprincipen träder senast i kraft då berörd ledningsenhet har etablerats.**

De styrkor som är först framme på skadeplatsen behöver vidta omedelbara åtgärder gentemot hjälpbehovet direkt. Visserligen kan rent juridiskt flera åtgärder vidtas utan att knyta dessa beslut till räddningsledarmandatet, t.ex. tillträde till en branddrabbad bostad där ingreppet görs till den vars förmån ingreppet sker. Men även beslut om det första taktiska agerandet behöver göras av någon i arbetsledande ställning och gränsen mot vilka åtgärder som är att betrakta som myndighetsutövning kan ibland vara svår. Utgångspunkten är därför att räddningsledarmandatet normalt utgör grunden för såväl det första taktiska agerandet som formellt myndighetsutövande gentemot olika intressen i samhället vid genomförandet av räddningsinsatser. För att möjliggöra bland annat ingrepp i annans rätt (avspärningar, förstöra egendom, gå in i ej påverkade byggnader etc.) har valts att den först anlända ledningsresursen, normalt Styrkeledare, ska ha mandat för ett sådant agerande. Därför är synsättet att först anlända ledningsresurs normalt är RL och har mandat att agera gentemot hjälpbehovet utifrån dessa juridiska utgångspunkter.

Styrkeledaren har detta räddningsledarmandat även om de som företräder en högre organisatorisk nivå bedömer behov av resursuppbyggnad över tid (resurstillväxt). I vissa fall kan räddningsledaruppgifter eller mandat (samverkan med andra, ingrepp i annans rätt, etc.) behöva knytas till Insatsledaren eller Insatschefen redan under framkörnings- och etableringsfasen. Den som enligt grundprincip kommer att bli RL kan träda in i räddningsledarfunktionen redan under framkörningen och etableringen, vilket då ska tydliggöras. Det bör poängteras att det *endast* är de juridiska mandat (exempelvis ingrepp i annans rätt) mot omvärlden, som ändras i förhållande till de ordinarie rutinerna.

- **Beslut om att avbryta pågående resursuppbyggnad fattas av den som företräder högst organisatorisk nivå.**

Det förekommer att tidiga indikationer innebär att stora resursmängder larmas. Då de första resurserna anländer till platsen kan det visa sig att en begränsad mängd resurser behövs, vilket leder till att den som företräder högst organisatorisk nivå avbryter resursuppbyggnaden. Syftet är att samtliga ledningsresursers bedömningsgrunder ska beaktas innan resursuppbyggnad avbryts. Det förväntas då att till skadeområdet först anlända ledningsresurs, normalt Styrkeledare, ansvarar för att avsluta räddningsinsatsen juridiskt gentemot den drabbade (3 kap. 9 § LSO; Se vidare "Avsluta räddningsinsats" senare).

² Det kan dock förekomma att Insatsledare/Insatschef kan behöva stanna bilen under framkörningen för att via sambandsmedel klara ut vissa åtgärder. Det är viktigare att ledningsarbetet blir bra än att försöka komma fram snabbt. Detta är även av vikt ur trafiksäkerhetssynpunkt.

3.6 Förväntningar på ledningsfunktioner under framkörnings- och etableringsfasen

Ledning under framkörnings- och etableringsfasen handlar bland annat om att initiera och starta ledningsarbete i flera perspektiv och tidsskalor samtidigt. Ledningsenhet som är på väg i syfte att leda insatsen i ett senare skede behöver i möjligaste mån planera för räddningsinsatsen. Detta bygger på en effektiv lägesrapportering från enheter på olycksplats till i första hand ledningscentralen, men även direktkontakt med denne blivande räddningsledare kan i vissa fall vara aktuellt. En aktiv informationssökning kan också behövas. Vid behov kan Insatsledare/Insatschef under framkörning fatta beslut som påverkar inriktningen av insatsen, brytpunkt etc.

Nedanstående punkter utgör några förväntningar på den som är RL under framkörnings- och etableringsfasen och den befattningshavare som kommer att bli RL enligt grundprincipen. Punkterna är skrivna utifrån expanderande insatser men kan i tillämpliga delar användas vid mindre insatser.

Förväntningar under framkörnings- och etableringsfasen på Styrkeledare som förväntas komma först till skadeområdet³

- Vid behov utse brytpunkt eller be LC om hjälp med detta.
- Objektsspecifik resursframställan. Exempelvis kan insatser vid vissa objekt behöva viss typ av enhet (t ex höjdenhet).
- Begära externa resurser.
- Ange etableringsordning för resurser "innanför brytpunkt".
- Besluta om avspärrning och andra "ingrepp i annans rätt" (6 kap. 2 § LSO).
- Lämna lägesrapport, inklusive ytterligare resursbehov.
- Taktisk utformning av de inledande åtgärderna.
- Fördela uppgifter och ange skyddsnivå till de först anländande enheterna. De enheter som avses är de som kommer före Insatsledare eller Insatschef.
- Samverka med andra organisationer inom skadeområdet.
- Avsluta formellt räddningsinsatsen gentemot enskild i samhället (t ex medborgare) enligt 3 kap. 9 § LSO efter det att Insatsledare/Insatschef avbrutit resursuppbyggnaden.

Förväntningar under framkörnings- och etableringsfasen på den som företräder högre organisatorisk nivå (IL eller IC)

- Resursframställan till ledningscentralen för att säkra resursbehov/resurstillväxt över tid.
- Begära externa resurser.
- Avgöra om resursuppbyggnad ska avbrytas.

Denna ledningsfunktion blir RL senast vid etablering inom skadeområde eller på ledningsplats.

Händelser då IL eller IC redan under framkörnings- och etableringsfasen agerar som RL

Vid vissa händelser kan Insatsledare/Insatschef redan under framkörnings- och etableringsfasen agera som RL. Det som juridiskt då flyttas är beslut om avspärrning och andra "ingrepp i annans rätt". Även att avsluta räddningsinsatsen gentemot

³ Förväntningarna när arbetsledare/enhetsledare utan RL-behörighet förväntas vara först i skadeområdet är motsvarande, dock ska juridiska myndighetsbeslut tas av RL. Utsedd RL kan gå in och styra över radio vid behov.

enskild i samhället (t ex medborgare) flyttas då. Övriga punkter påverkas inte juridiskt utan Styrkeledare kan agera enligt dessa övriga punkter om inget annat sägs.

Detta tillämpas i följande fall:

- Då någon av de berörda funktionerna (StL, IL, IC) anser att det finns ett behov.
- Vid följande larmplanslarm är Insatschefen räddningsledare under etableringsfasen: L2, L3 och L7. I larmplaner finns rutiner för vissa av de tidigare beskrivna punkterna kring vad som förväntas av dem som är först framme. Dessa rutiner tillämpas av Styrkeledare om inget annat sägs. Den närmaste mest lämpade Insatsledaren ersätter Insatschef om denne är upptagen av annat uppdrag.

3.7 Hantering av flera samtidiga räddningsinsatser inom ett område med gemensam räddningsledare (områdesledning)

I de fall då flera insatser ”uppstår och avslutas successivt” inom ett område finns det ibland behov av att hantera dessa som en helhet. Arbetssättet är tillämpligt vid exempelvis skyfall, stormskador, oroligheter etc. Anledningen kan vara:

- Behov av optimering av målsättningar och resurser mellan dessa händelser (t.ex. på grund av hög dynamik).
- Säkerhetsaspekten inom området.
- Samverkan med polis.
- Hög belastning på LC som skapar svårigheter för LC att koordinera resurserna.

Synsättet beträffande denna tillämpning är att det är flera *olika* men samtidiga och successivt uppkomna och avslutade räddningsinsatser (enligt LSO) med en *gemensam* räddningsledare ibland på geografisk ”halvdistan”. Synsättet utgår från att: *Räddningsledarmandat har den som företräder högst organisatorisk nivå och normalt befinner sig inom skadeområde* (Grundprincip).

- Det förväntas av både IL respektive IC att kunna ansvara för ett sådant område, dvs. att agera som räddningsledare för flera insatser.
- Styrkeledare ska då lämna lägesrapport till berörd ledningsenhet (IL, IC alt SE).
- LC ska om möjligt (beroende på belastning) lyssna på dessa lägesrapporter.

Räddningsledningen är normalt knuten till det gemensamma systemet för uttryckningsverksamhet med kontakter via LC/SC. Efter beslut av RCB eller RCH kan vid behov området med räddningsinsatser brytas ut till att läggas under enskild räddningstjänst för att då helt styras från berörd räddningschef eller den som denne utser. Kontaktmönster mot RCB-stab (LC, SC m.fl.) ska då klargöras i stunden.

3.8 Rutin för byte av räddningsledare

När Insatsledare (och därefter Insatschef) etablerats inom skadeområde eller på ledningsplats är denne RL. Styrkeledare och annan personal framme på plats ska förse tillkommande Insatsledare/Insatschef med de uppgifter som behövs för att denne ska kunna leda insatsen. Denna information ska senast delges vid framkomst till skadeområdet/ledningsplats. I möjligaste mån ska denna information ges under framkörning.

Den nya RL behöver orientera sig om läget (skada och resurs) och om den avlämnande RL:s åtgärder, planer och intentioner. Information om vem som är RL ska lämnas till ledningscentralen och till de sektorchefer med flera som ingår i insatsen. Vem som är RL ska också meddelas de samverkande organisationer som finns på skadeplats. Ledningscentralen ska meddelas tidpunkten för överlämnandet och vem

som blivit RL. Vid oklarheter om tillämpningen av denna instruktion ska berörda befattningshavare komma överens om vem som är RL.

3.9 Räddningsledarens roll för säkra arbetsförhållanden

Arbetsmiljöansvar enligt Arbetsmiljölagen (1977:1160) kan vara fördelat på olika sätt i olika räddningstjänster i GR. Det som anges här är gemensamma förväntningar på RL, men lokala tillägg kan förekomma.

Det vilar inte enbart på RL att ta ansvar för säkra arbetsförhållanden. Det ligger ansvar på samtliga ledningsnivåer att under framkörning värdera och söka information om händelsen och att kontinuerligt genomföra riskbedömningar och kommunicera väsentlig information som rör säkerheten för personalen. När skadeområdet inte är överblickbart är det av särskild vikt att uppgifterna att tillse säkerheten fungerar ute i sektorerna.

RL har ett ansvar för att det under framkörning vid behov beslutas om brytpunkt och färdväg till brytpunkt, antingen själv eller genom att begära hjälp av LC. När brytpunkt och färdväg blir viktiga av arbetsmiljökäl (social oro, utsläpp av farliga ämnen) ska LC alltid föreslå alternativ och aktivt vägleda enheter under framkörning.

RL är också ansvarig för att utifrån inhämtad information om olycksförloppet och faktorer i omgivningen utföra en riskbedömning för att kunna besluta om mål med insats inom ram (MMI) i relation till de risker personalen utsätts för. RL förväntas förmedla MMI till underliggande organisatorisk nivå samt i lägesrapport till LC. Åtgärder för att nå målen ska följas upp och riskbedömas kontinuerligt i alla ledningsnivåer och i flera perspektiv, ofta ihop med andra aktörer.

Utifrån MMI och information/dialog från underliggande nivå(er) fastställer RL eventuella zonindelningar, restriktioner i arbetet, avspärrningar, särskilda krav på skydds- och säkerhetsutrustning samt värderar om rådande sambandsmöjligheter är tillfredställande ur säkerhetssynpunkt⁴. RL ska genom sitt arbete följa upp att arbetsmiljoregler och instruktioner efterlevs i den egna organisationen.

När två eller flera arbetsgivare (räddningstjänster, polis, sjukvård, m.fl.) samtidigt arbetar på samma arbetsställe ska de samarbeta för att ordna säkra arbetsförhållanden. Dessutom är var och en av dem skyldig att se till att inte deras verksamhet utsätter någon annan för risker för ohälsa eller olycksfall. Normalt vid tillfälliga arbetsplatser sker detta genom dialog och samverkan men när det finns behov kan de som bedriver verksamhet där komma överens om att en av dem ska vara ansvarig för samordningen av skyddsarbetet i enlighet med 3 kap. 7 d/e § AML.

Räddningsledaren är genom denna instruktion utsedd som samordningsansvarig⁵ för räddningstjänsterna i GR och ska se till att skyddsarbetet samordnas mellan deltagande räddningstjänster från GR. I stora skadeområden där ledningsorganisationen inte kan samlas för genomgångar i tillräcklig omfattning eller då räddningsledarskapet bedrivs på distans får uppdraget få samordningsansvaret fördelas ut till den med störst möjlighet att genomföra uppdraget (vilket ska dokumenteras). De andra räddningstjänsterna ska normalt följa de anvisningar som den samordningsansvarige ger. Att det finns en samordningsansvarig arbetsgivare

⁴ Förväntningarna när arbetsledare/enhetsledare utan RL-behörighet är ensam ledningsfunktion i skadeområdet är motsvarande, dock ska juridiska myndighetsbeslut tas av RL. Utsedd RL kan gå in och styra över radio vid behov.

⁵ Här avses samordningsansvar enligt AML och ska inte förväxlas med begreppet samordning som det används i *Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar*.

gör inte att de andra arbetsgivarna slipper det normala ansvaret för de egna arbetstagarnas arbetsmiljö. Samordningsansvaret gäller bara samordningen och är inte något totalansvar för alla inblandade organisationers skyddsarbete.

Vid arbete med andra organisationer (polis, sjukvård, entreprenörer, m.fl.) där samordningsansvaret inte på förhand är överenskommet sker samordning genom samverkan på plats för att uppnå nödvändigt samspel över organisatoriska gränser. Respektive organisationen har alltid arbetsgivar- och arbetsmiljöansvar för sin egen personal.

För fastställande

4 Räddningsledares beslut

RL:s befogenheter och skyldigheter finns bland annat reglerade i

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor:

- 3 kap. 9 § (avslut och efterföljande åtgärder, t.ex. att utföra bevakning på ägarens eller nyttjanderättshavarens bekostnad)
- 6 kap. 1 § (tjänsteplikt)
- 6 kap. 2 § (ingrepp i annans rätt)
- 6 kap. 4 § (ordna uppehälle till utrymda i skäligen omfattning)
- 6 kap. 6 § (redovisning av beslut)
- 6 kap. 7 § (delta i annan myndighets räddningsinsats)

och i Förordning (2003:779) om skydd mot olyckor:

- 3 kap. 7 § (underrättelse annan myndighet)
- 6 kap. 1 § (underrättelse miljömyndighet).

Dessa paragrafer är de juridiska förutsättningarna för RL:s befogenheter och skyldigheter vid räddningsinsatsen.

Enligt 3 kap. 7 § FSO är RL skyldig att till berörd myndighet rapportera brister som kan leda till annan olyckshändelse än brand.

Enligt 6 kap. 1 § FSO ska RL underrätta miljöförvaltning och länsstyrelse vid olycka som orsakat skada i miljön.

En RL ska pröva om det föreligger räddningstjänst i lagens mening eller inte oavsett på vilka grunder ledningscentralen har startat uppbyggnaden av räddningsinsatsen.

4.1 Ingrepp i annans rätt

Enligt Sveriges grundlag har vi som medborgare vissa friheter och rättigheter. I regeringsformen (RF) finns det möjlighet för samhället att begränsa vissa fri- och rättigheter genom lagar. Vid räddningstjänst har det ansetts nödvändigt att möjlighet till att göra "ingrepp i annans rätt" ska finnas. Denna typ av beslut får dock inte ske godtyckligt och av gammal hävd, utan varje situation ska prövas specifikt.

Enligt 6 kap. 2 § LSO har RL stora befogenheter under vissa förutsättningar. Det är av stor vikt att poängtera dessa förutsättningar, som kan betraktas som skyldigheter.

- *6 kap. 2 § LSO: "Om fara för liv, hälsa eller egendom eller skada i miljön inte lämpligen kan hindras på något annat sätt, får räddningsledaren vid en räddningsinsats bereda sig och medverkande personal tillträde till annans fastighet, avspärra eller utrymma områden, använda, föra bort eller förstöra egendom samt företa andra ingrepp i annans rätt, i den mån ingreppet är försvarligt med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som vållas genom ingreppet och omständigheterna i övrigt."*

6 kap. 3 § LSO: "Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs vid ingrepp enligt 2 §."

6 kap. 4 § LSO: "Den som med stöd av 2 § har beslutat om avspärrning eller utrymning, skall i skäligen omfattning hjälpa till med att ordna uppehälle för dem som till följd av åtgärden är i behov av det."

All offentlig maktutövning ska utgå från laglig grund (**legalitet**), vilket innebär att beslut om åtgärder ska kunna hänvisas till en lag och dess paragrafer. Då en specifik lagstiftning används ska tvångsmedlen vara knutna till det syfte som lagstiftaren haft

med lagen ifråga (**korrekt ändamål**). Exempelvis ska inte paragrafer för tillsynsändamål, t ex 5 kap. 1 § LSO, användas i polisiärt eller annat syfte. Vid användandet av 6 kap. 2 § LSO är det dessutom viktigt att följande två principer är uppfyllda:

- **Behovsbedömning**; en tvångsåtgärd får inte användas om det inte är nödvändigt för att lösa uppgiften, jmf 6 kap. 2 §: *”inte lämpligen kan hindras på något annat sätt.”*
- **Proportionalitetsbedömning**; tvångsmedel får tillgripas endast om skälet för åtgärden uppväger intrånget för den enskilde, jmf 6 kap. 2 §: *”i den mån ingreppet är försvarligt med hänsyn till farans beskaffenhet, den skada som vållas genom ingreppet och omständigheterna i övrigt.”*

4.2 Avsluta räddningsinsats

Vem som är RL under avvecklingsfasen behöver tydliggöras och uttalas. Räddningsledarmandatet kan i vissa fall utövas på distans. Ett gemensamt förhållningssätt är att den som varit RL under huvuddelen av insatsen klargör vem som ombesörjer avslutet.

- **Den som varit RL under huvuddelen av räddningsinsatsen tydliggör vem som ska avsluta räddningsinsatsen.**

Det som avses är inte den person som varit RL under huvuddelen av insatsen utan befattningen/funktionen. Det vill säga har en IL som bemannar en viss ledningsenhet varit RL, är det ”den ledningsenheten” som avgör vem som ansvarar för avslutandet. Vilken nivå som i den konkreta situationen ska avsluta styrs bland annat av omfattningen på de externa kontakterna under insatsskedet, olyckans komplexitet, behov av juridiska eller andra normativa aspekter, m.m. Dessutom kan resurser från olika stationer och olika skiftlag påverka vilken funktion som ska avsluta. För att säkerställa att viktig information kan överföras till innehavare/ägare bör räddningsledarmandatet överlämnas i så få led som möjligt.

Det är RL som avslutar räddningsinsats eftersom denne har vissa skyldigheter gentemot enskild i samhället. Det åligger RL att avslutandet sker enligt skrivningarna i 3 kap. 9 § LSO (se nedan). Vid avveckling och avslutande av räddningsinsatsen, där räddningsledarskapet lämnas till annan nivå än den som lett huvuddelen av insatsen, ska avsikter/ inriktningar som ställts av den högre ledningsnivån som tidigare lett insatsen följas. Vid händelseförlopp med oklara konsekvenser i ett samhällsperspektiv behöver RL kontakta SC som med hjälp av beredning från IC kontakter RCB innan beslut om att avsluta räddningstjänst fattas. SC har ett bevakningsansvar att det vid varje räddningsinsats klargörs vem som avslutar räddningsinsatsen. SC kan på mandat av RCB vid behov tydliggöra vem som ska avsluta räddningsinsatsen.

Förväntningar på RL vid avslutandet av räddningsinsats framgår av 3 kap. 9 § LSO:

”En räddningsinsats är avslutad när den som leder insatsen (räddningsledaren) fattar beslut om detta. Beslutet ska redovisas i skriftlig form. När en räddningsinsats är avslutad, ska räddningsledaren, om det är möjligt, underrätta ägaren eller nyttjanderättshavaren till den egendom som berörts av räddningsinsatsen om behovet av bevakning, restvärdeskydd, sanering och återställning. Behövs bevakning med hänsyn till risken för nya olyckor men kommer bevakningen inte till stånd, får räddningsledaren utföra bevakningen på ägarens eller nyttjanderättshavarens bekostnad. Polismyndigheten ska lämna den hjälp som behövs.”

Beträffande avslutandet av räddningsinsats, se vidare *Instruktion för Avsluta räddningsinsats i Göteborgsregionen (GR)*.

4.3 Dokumentation av beslut

Beslut och åtgärder enligt 6 kap. 1 §, 6 kap. 2 §, 6 kap. 7 §, 3 kap. 9 § (LSO), 3 kap. 7 § (FSO) och 6 kap. 1 § (FSO) är del i myndighetsutövning och ska redovisas skriftligt.

- Myndighetsbeslut ska redovisas skriftligt.

Dokumentation av beslut sker i händelserapporten. Utöver vad som beskrivits ovan ska det alltid framgå av dokumentationen:

- Vem som har fattat beslutet, tidpunkten samt om fler varit delaktiga i handläggningen kring beslutet (6 kap. 6 § LSO samt 31 § FL).
- Skäl för beslutet (6 kap. 6 § LSO).
- Om beslutet kan antas negativt påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt och det inte är uppenbart obehövligt eller kan utelämnas av andra skäl:
 - o Klargörande motivering som innefattar vilka omständigheter som varit avgörande för myndighetens ställningstaganden (32 § FL).
- Namn, telefonnummer och adressuppgifter på den eller de som blivit berörda av beslutet, exempelvis vid "ingrepp i annans rätt". (6 kap. 6 § LSO).
- Tidpunkt för och vilka som genomfört beslutet samt när åtgärden avslutades eller beslutet hävdades.

Ett beslut om ingrepp i annans rätt samt tjänsteplikt får överklagas av den som beslutet angår om beslutet kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt; om det har gått honom eller henne emot. I övrigt får räddningsledares beslut inte överklagas (10 kap. 5 § LSO). Myndigheten bestämmer hur underrättelse ska ske om hur ett överklagande ska gå till, vilket under pågående räddningstjänst normalt bedöms kunna ske muntligt. En underrättelse ska dock alltid vara skriftlig om en part begär det. Vid muntlig underrättelse ska informeras om att i överklagandet ska den som överklagar ange vilket beslut som överklagas och på vilket sätt han eller hon vill att beslutet ska ändras. Ett överklagande av ett beslut ska göras skriftligen inom tre veckor till Länsstyrelsen som ska pröva överklagandet. Överklagandet ska dock ges in till den räddningstjänst i vars område beslutet är fattat.

4.4 Jäv

En räddningsledare tar myndighetsbeslut och omfattas därmed av bestämmelserna om jäv (16-18 §§ FL).

- Vid misstanke om jäv ska högre organisatorisk nivå i ledningsorganisationen meddelas. Misstanke om jäv får inte fördröja att nödvändiga åtgärder vidtages för att omhänderta hjälpbehovet. Avslutande av räddningsinsats får normalt fördröjas om ny RL behövs för att undvika jäv.

Om det är uppenbart att frågan om opartiskhet saknar betydelse, kan myndigheten bortse från jäv.

5 Förhållandet Räddningschef (RCB) – Räddningsledare

I det följande avsnittet används benämningen räddningschef eftersom innehållet är en beskrivning och en tolkning av lagstiftningen. Inom Räddningstjänsterna i GR svarar RCB för den delen av räddningschefskapet som är knuten till den pågående produktionen av räddningsinsatser och beredskap. Förkortningen RCB skrivs därför inom parentes.

I regeringens proposition "Reformerad räddningstjänstlagstiftning" (SFS 2002/03:119) beskrivs räddningschefens roll i förhållande till räddningsledaren. Utgångspunkten i lagstiftningen är att räddningschefen (RCB) är räddningsledare eller kan utse annan. Med denna utgångspunkt är alltså räddningsledarskapet i någon mening utlånat. Till följd av detta är även beslutet om inriktningen för insatsen utlånat till räddningsledaren (MMI). Denna inriktning av räddningsinsatsen kan därför behöva följas upp och vid behov ändras genom beslut av RCB. Utöver denna ordning handlar räddningsledarskapet om att tydligt inneha skyldigheter och befogenheter gentemot övriga samhället och behandlar egentligen inte den interna mandatfördelningen i utryckningsorganisationen. För att tydliggöra detta förhållande citeras följande text från Lag om skydd mot olyckor (2003:778) respektive den nämnda propositionen (2002/03:119). Citaten beskriver räddningschefens roll i förhållande till räddningsledarens:

Ur LSO; 3 kap. 16 §:

"I en kommun ska det finnas en räddningschef. Räddningschefen ansvarar för att räddningstjänsten är ändamålsenligt ordnad. Räddningschefen är räddningsledare men får utse någon annan som uppfyller de behörighetskrav som föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att vara räddningsledare."

Ur prop. 2002/03:119:

"När det är fråga om kommunal räddningstjänst ska räddningschefen vara räddningsledare. Räddningschefen ska också se till att verksamheten är ändamålsenligt ordnad. Räddningschefen kan utse annan person att vara räddningsledare, men behåller då det övergripande ansvaret för verksamheten. Den utsedde räddningsledaren måste rätta sig efter de instruktioner och anvisningar som räddningschefen ger. Räddningschefen kan t ex i samband med att räddningsledaren får sitt uppdrag begränsa dennes befogenheter. Om räddningsledaren inte rättar sig efter givna instruktioner kan uppdraget återkallas. Pågår flera räddningsinsatser samtidigt har räddningschefen det övergripande ansvaret för alla insatserna. Räddningschefen måste då bl a besluta om en ändamålsenlig fördelning av resurserna."

Gällande tolkning är att räddningschefen (tillämpas via RCB i det som pågår inom GR) har det övergripande ansvaret oavsett hur många insatser som pågår och har utsett RL för respektive insats. RCB svarar för ledning av utryckningsverksamheten, vilket kan sammanfattas enligt följande:

- tolka och besluta om utryckningsorganisationens roll,
- besluta om beredskap och räddningsinsatsers ram, och
- samordna mellan dessa insatser och beredskap.

Vidare är räddningstjänsterna i GR:s tolkning också att RL i normala fall beslutar om inriktningen av räddningsinsatsens genomförande utifrån räddningstjänstens grundintentioner och lagstiftning (rädda människor, egendom och miljö). Vid behov kan RCB ändra i detta beslut utan att formellt ta tillbaks räddningsledarskapet. Den praktiska tillämpningen av ovanstående utgörs normalt av att RCB vid behov påverkar själva inriktningen och vad som ska uppnås (Avsikt med insats, AMI)

samtidigt som RL utformar det konkreta mål som insatsen organiseras gentemot (Mål med insats, MMI). Vid förhöjd risk- och hotbild eller vid andra omständigheter beslutar RCB om övergripande inriktning för den operativa verksamheten vilket kan innehålla i förväg preciserade AMI som RL ska forma sina MMI utifrån vid insatsutformningen.

5.1 Besök av räddningschef i beredskap

RCB kan en period uppehålla sig inom skadeområde (s.k. "chefsbesök") och ändå låta RL fortsätta verka som RL. Med chefsbesök avses i detta sammanhang att RCB besöker skadeområdet i sin ledningsuppdrag utan att överta räddningsledarskapet. Det handlar om att RCB skapar sig en bild av insatsproduktionen och dess effekt i förhållande till hjälpbehovet i syfte att följa upp insatsproduktionen och rikta denna vid behov.

Det övergripande syftet med besöket är också att orientera sig om läget för att fatta beslut om fortsatt inriktning av hela det gemensamma systemets uttryckningsverksamhet i förhållande till aktuellt hjälpbehov och att följa upp så att hjälpbehovet omhändertas på ett rimligt sätt (se vidare *Instruktion för Räddningschef i beredskap i Göteborgsregionen (GR)*).

För fastställande

Bilaga 1 – Lägesrapport

Målgrupp och syfte

Målgrupp för denna bilaga är den personal som bemannar utryckande enheter, Arbetsledare/Enhetsledare, Styrkeledare (StL), Insatsledare (IL), Insatschef (IC) och Räddningstjänsterna i Göteborgsregionens ledningscentral (LC).

Syftet med bilagan är:

- Att få en enhetlig lägesrapportering.
- Att skapa handlingsfrihet för räddningsledaren genom att förstärkande enheter stannar på brytpunkt eller halvhalt innan de kör in i skadeområdet.

Rutinerna om lägesrapportering och angörning av skadeområde ska tillämpas oavsett aktuell bemanning i resp. enhet, vilket gör att rutinen också gäller för enskilt fordon.

Genom rutinerna skapas förutsättningar för Styrkeledare, Insatsledare, Insatschef och LC att i ett tidigt skede påverka räddningsinsatsen genom att skapa handlingsfrihet i det fortsatta agerandet. Dessutom skapas bättre förutsättningar att försörja räddningsinsatsen med resurser och skapa en god beredskap för andra händelser.

För enheter på väg till räddningsinsatsen övergår "framkörningsfasen" till "angöring av skadeområde" vid brytpunkt eller motsvarande plats.

Lägesrapportering

Vindruter rapport

Först anlända enhet (gäller även Polis och Ambulans) ska lämna en "vindruter rapport" till övriga enheter på väg fram till händelsen och till ledningscentraler.

Rapporten ska innehålla:

- Första intrycket sett genom vindrutan.
- Resursframställan, exempelvis behov av omedelbar förstärkning.

Om "vindruter rapport" uteblir ska LC efterfråga en rapport.

Lägesrapport

Då först anlända ledningsresurs (normalt StL⁶) har etablerat sig på skadeplatsen lämnas så tidigt som möjligt en första lägesrapport.

Den första lägesrapporten ska åtminstone innehålla:

Läget i stort	Objekt, skadeläge och uppenbara hot
Första taktiska val	Vilket taktiskt val som räddningsinsatsen inriktas på inledningsvis
Resursframställan	Behov av ytterligare resurser och eventuell prognos

Efter första lägesrapport då det skadeavhjälpande arbetet kommit igång lämnar räddningsledaren⁶ utförliga lägesrapporter med lämpligt intervall till LC. Särskilt "Mål med räddningsinsatsen" och prognos är viktiga underlag för LC och stabsarbetet på Gårda.

⁶ I de fall arbetsledare/enhetsledare utan RL-behörighet leder insats ska dessa kontinuerligt lämna lägesrapport både till LC och utsedd RL. Normalt sker detta på RAPS men kan behöva kompletteras till RL på telefon.

Objekt	Typ, antal våningar m m
Skada	På människor, i miljö eller på egendom
Hot	Mot människor, miljö, egendom eller materiel
Mål med insatsen	Beslut om vad som ska uppnås med insatsen
Insats	Vad har gjorts Vad pågår nu Vad ska påbörjas
Prognos	Tid, resursbehov och skadeutfall

Polis och sjukvårdens mall för lägesrapportering:

Polisen:

P: Plats för händelsen
O: Omfattning och typ av händelse
L: Lägesbild, risker och hot
I: Inkommande körväg till platsen
S: Skadade, antal
E: Extra resurs som krävs
N: Nödvändig kompletterande information

Sjukvården:

M: Misstänkt allvarlig händelse
E: Exakt lokalisation
T: Typ av händelse / allvarlighetsgrad
H: Hot / Risker
A: Ankomstväg / Brytpunkt
N: Numerär / Antal drabbade
E: Extra resurser som behövs

För fä

Bilaga 2 – Enheters angöring av skadeplats

Vid ankomst till skadeområdet ska varje enhet göra en ankomstanmälan till LC. Första enhet åker sedan normalt in i skadeområdet och fram till objektet. Denna etablering sker med beaktande av risker och möjligheter till framkomlighet för andra enheter i ett senare skede.

Brytpunkt

Först anlända ledningsresurs, normalt StL, beslutar om brytpunkt och hur övriga enheter ska etablera sig i skadeområdet under uppbyggnaden av insatsen. Vid beslut om brytpunkt ska följande beaktas:

- Riskområde.
- Taktiskt lämplig, möjlighet att välja angreppsväg.
- Tillräcklig yta.

Vid behov kan även färdväg till brytpunkt eller flera brytpunkter utses. När brytpunkt och färdväg blir viktiga av arbetsmiljöskäl (social oro, utsläpp av farliga ämnen) ska LC alltid föreslå alternativ och aktivt vägleda enheter under framkörning.

Halvhalt

Om brytpunkt inte är utsedd ska varje anländande enhet (utöver första enheten) göra en så kallad halvhalt ca "ett till två kvarter före" skadeområdets utkant. Halvhalten ska utföras på plats varifrån det finns alternativa vägar in i skadeområdet.

I samband med halvhalten görs ankomstanmälan. Etablering av respektive enhet in i skadeområdet efter halvhalten ska ske efter räddningsledarens direktiv.

Brytpunktschef

En brytpunktschef kan tillsättas för att avlasta räddningsledningen. Brytpunktschefen har till uppgift att organisera brytpunkten samt att ha kontroll över vilka resurser som finns på brytpunkten. Varje enhet gör anmälan till LC vid framkomsten till brytpunkten och anmäler sig därefter till brytpunktschefen, om möjligt "muntligt" för att avlasta radiosambandet.

Brytpunktschefen:

- Underrättar räddningsledaren eller i förekommande fall stabspersonal/fältstaben om vilka enheter som anlänt till brytpunkten.
- Informeras av räddningsledningen om vilka förstärkande enheter som är på väg, risker samt tänkt uppdrag för respektive enhet.
- Informerar enheterna på brytpunkten om händelseutveckling i stort, risker och tänkt uppgift för respektive enhet.

Bilaga 3 – Förhållningssätt

Upptredandet som RL behöver ske på ett sådant sätt att förtroendet för räddningstjänsten i samhället bibehålls. Den centrala utgångspunkten för vårt agerande är den hjälpsökande och alla människors lika värde. Det handlar om att omhänderta och skapa förutsättningar för de drabbade till ett eget agerande i många situationer. I enlighet med ansvarsprincipen tar räddningstjänsten inte över enskildas ansvar för sin egendom eller skyldigheter i lagstiftning utan utför kommunens skyldighet att svara för åtgärder vid olyckor och överhängande fara för olyckor för att hindra och begränsa skador på människor, egendom eller miljön.

Den fysiska skadeutbredningen vid en olycka behöver hanteras på ett sådant sätt att tidig kontroll uppnås. Åtgärder ska sättas in där den bästa effekten över tid uppnås, med utgångspunkt i att räddning av människor är viktigare än miljö och egendom. Såväl påtagliga värden som konsekvenser på sikt behöver uppmärksammas, vilket bland annat gör att miljöeffekter som ännu ej uppstått behöver beaktas. Det handlar om att "komma före" skadans utbredning för att mildra konsekvenser. Att leda en räddningsinsats innebär att hjälpbehov och hot som uppkommer omhändertas på ett rimligt sätt.

Räddningsledare behöver ha ett förutseende förhållningssätt och bedriva en aktiv informationsökning i syfte att åstadkomma ett förutseende ("proaktivt") ledningsarbete. Handlingsberedskap för att situationen snabbt kan ändras ska utgöra en naturlig del av arbetet. Det är också av vikt att de risker som personalen utsätts för är rimliga i förhållande till vad som kan uppnås gentemot hjälpbehovet.

Att vara RL inom GR innebär att företräda berörd räddningstjänst i samhällets myndighetsutövning. För att kunna agera som RL behöver man vara väl insatt i myndighetens befogenheter, men även myndighetens skyldigheter. Det faktum att räddningstjänsten har möjligheter att göra avsteg från grundlagsskyddade fria rättigheter, ställer särskilda krav på alla som företräder myndigheten. Myndighetsutövningen kan också ställas på sin spets när det uppstår intressemotsättningar i olika delar av samhället.

Samhällets samlade agerande är viktigt vid olyckor och andra samhällsstörningar. Räddningstjänstens agerande behöver därför utformas i samverkan med andra organisationers verksamhet. Räddningsledare ska på ett förutseende sätt medverka till att andra organisationer i samhället aktiveras vid indikationer om ett kommande behov, vilket oftast sker via LC och SC.

Vidare ska allmänhetens syn på räddningstjänsten som en trygghetsskapande humanitär organisation bibehållas, vilket gör att räddningstjänstens agerande inte ska uppfattas som polisiär verksamhet. Exempelvis kan endast polismyndigheten använda vissa våldsmedel.

Räddningsledare behöver ha förståelse för olika former av risker, hjälpbehov, andra samhällsaktörers uppgifter, enheters kapacitet och former för insatsuppbyggnad. Denna förståelse utgör grunden för att kunna bedöma behov, prioritera och besluta om mål och uppgifter. Även en viss helhetssyn på räddningstjänstens verksamhet är av vikt vid utformning av enskild räddningsinsats.

Förhållningssätt och agerandet ska genomsyras av att tillsammans utföra olika delar i ett gemensamt arbete som syftar till att skydda människor, egendom och miljön mot olyckor.

Bilaga 4 – Grunder för samverkan

En händelse påverkar på skilda sätt olika organisationers verksamhetsfält i samhället. Vid en händelse är ofta flera lagar och författningar tillämpliga samtidigt. Exempel på sådana lagar är: Lag om skydd mot olyckor (SFS 2003:778), Polislagen (SFS 1984:387) och Hälso- och sjukvårdslagen (SFS 1982:763). Lag om skydd mot olyckor reglerar vilken räddningstjänstmyndighet som ansvarar för räddningstjänsten i den enskilda situationen då 1 kap 2 § är tillämplig. Utöver juridiska utgångspunkter handlar denna uppdelning också om att olika organisationer har specifik kompetens i samhället. Principiellt finns **inget** "äganförhållande" mellan händelsen och en viss organisation (exv. kommunal räddningstjänst). Olika organisationer ansvarar för att åtgärda olika delar i en sammansatt händelse.

Utifrån den hjälpbehövandes perspektiv är det av vikt att samhällets organisationer samverkar med varandra för att hjälpen ska bli så bra utformad som möjligt. Varje organisation ansvarar för sin egen insats vid en händelse. Den egna organisationen har alltid arbetsgivar- och arbetsmiljöansvar för sin egen personal. Olika organisationers insatser sker ofta samtidigt i tiden vid en händelse.

Flera organisationers samlade agerande handlar om att producera åtgärder i tid och rum på ett sätt som svarar mot dynamiken i hjälpbehovet. Eftersom förmåga och uppgift att vidta olika åtgärder är fördelat mellan olika organisationer i samhället behöver "åtgärdsproduktionen" ske i ett samspel över organisatoriska gränser. Samverkan handlar om att skapa goda förutsättningar för olika organisationers arbete på ett sådant sätt att en god effekt av samhällets åtgärder uppnås gentemot hjälpbehovet.

Samverkan måste genomsyras av lyhördhet, flexibilitet och ömsesidighet för att en organisationsöverskridande problemlösning ska åstadkommas. Ett förhållningssätt är att andra organisationer tidigt behöver kontaktas för att olika delar av hjälpbehovet i en händelse ska kunna hanteras på ett förutseende sätt. Samverkan utgör alltså grundrelation mellan olika organisationer med eget ansvar.

Vid samverkan med polis och/eller sjukvård vid räddningsinsats är grunden att var och en av dessa myndigheter har en egen lagstiftning som styr respektive uppdrag. Dessa olika uppdrag kan vara tillämpliga samtidigt på samma olycka. Beträffande samverkan med sjukvårdshuvudman och polismyndighet utgör därför nedanstående skrivning ett gemensamt synsätt.

Grunden är att varje organisation har ett självständigt uppdrag där dessa olika uppdrag kan vara tillämpliga samtidigt på en och samma olycka.

Effektiviteten av det samlade agerandet gentemot sammansatta hjälpbehov är beroende av att de parallella organisationerna kan samverka.

Tillämpad samverkan

För att samverkan i praktiken ska fungera behöver förutsättningar för ett parallellt agerande skapas mellan de berörda organisationerna. En nära samverkan mellan chefer för olika myndigheter är nödvändig. Bland annat behöver varje organisation se till att de andra verksamheterna får möjlighet att fullfölja sina uppgifter på bästa möjliga sätt.

En av organisationerna (polis, räddningstjänst [kommunal/statlig] eller sjukvård) har normalt störst juridisk möjlighet att påverka eller har kompetens att bedöma de mest

väsentliga faktorerna i utvecklingen av en händelse. Det är rimligt att den organisationen tar ett initiativ för att underlätta samverkan. Initiativet kan bestå av att skapa en gemensam ledningsplats och att vara "ordförande" när en gemensam inriktning klaras ut. För att skapa förutsättningar för att olika organisationers beslut ska bli enhetligt utformade, behöver en gemensam inriktning, eller "operativ idé", för de parallella insatserna klaras ut. Efter det att den gemensamma inriktningen formats ska varje organisation fatta sina egna formella beslut. Denna ordning har sin utgångspunkt i tidigare synsätt om samverkan som alltså inte handlar om något kollektivt beslutsfattande.

Initiativet kan också handla om att klargöra problem, bedöma utvecklingen av händelseförloppet och dess risker. Exempelvis behöver RL vid kemikalieutflöde delge övriga organisationer den riskbedömning som görs. På motsvarande sätt har polisen initiativet vid t.ex. bombhot där det samtidigt pågår en räddningsinsats.

En av organisationerna (polis, räddningstjänst eller sjukvård) har normalt störst juridisk möjlighet att påverka eller har kompetens att bedöma de mest väsentliga faktorerna i utvecklingen av en händelse.

Den chef inom vars verksamhetsområde den mest kritiska faktorn finns bör ta initiativ för att underlätta samverkan.

Den aktör som identifierar ett kommande behov av samverkan ska ta initiativ till samverkan oavsett inom vems verksamhetsområde som den kritiska faktorn finns.

Vid tillfällen då annan organisation än polismyndigheten innehar räddningstjänstansvaret (Polismyndigheten svarar för "Efterforskning av försvunna personer i andra fall" samt "Fjällräddning"), kan relationen mellan aktuell räddningstjänstmyndighet och polismyndigheten vara av tre slag:

- Deltagande enligt 6 kap. 7 § LSO.
- Hjälptjänst (anm: i tidigare lagstiftning biträde; ändringen endast språklig) enligt 6 kap. 3 § LSO.
- Polisiärt agerande enligt polislag etc. (se vidare 2 § Polislagen).

Även om en RL från kommunal räddningstjänst begärt hjälp av polis, enligt 6 kap. 3 § LSO, har polismyndigheten rätt att pröva rimligheten i det begärda uppdraget. På så vis finns en självständighet mellan organisationerna. Det finns också en gräns för vad samverkan kan innebära. Exempelvis har polismyndigheten våldsmonopol i fredstid.

FÖI